

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

СОЛОВЙОВА ОЛЕНА ОЛЕКСІВНА

УДК 351.777.61(477.42)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ НА
ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

101 «Екологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:
Герасимчук Людмила Олександрівна
доцент, к.с.-г.н.

Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

Соловйова О. О. Державний нагляд у сфері поводження з відходами на території Житомирської області. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 101 – екологія. – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Розглянуто результати державного контролю у сфері поводження з відходами протягом 2019 – 2021 рр. на території Житомирської області та визначено їх проблемні аспекти. На території Житомирської області протягом 2019 – 2021 рр. Управлінням державного екологічного нагляду було здійснено 4504 ресурсні перевірки, з них п'ята частина проведені у галузі поводження з відходами. Серед заходів державного нагляду у 2019 р. та 2021 р. переважали планові перевірки (70,4% та 57,8% відповідно), у 2020 р. – позапланові (59,6%), які є більш ефективними щодо виявлених порушень. Протягом 2019 – 2021 рр. до адміністративної відповідальності притягнуто 1899 осіб на суму штрафів 534,828 тис. грн (частка стягнутих штрафів складала 96,6% (2019 р.), 110,9% (2020 р.) та 95,7% (2021 р.) з урахуванням попереднього періоду). Проте державний нагляд не має на меті поповнення бюджету, а забезпечує оформлення суб'єктами господарювання дозвільних документів. Звернення громадян на «Гарячу лінію» сприяють вживанню державними інспекторами заходів щодо ліквідації стихійних сміттєзвалищ, а видані приписи – мінімізації негативного впливу на довкілля. Збільшення фінансування інспекторів, зростання штрафних санкцій дозволять мінімізувати недоліки у сфері державного нагляду.

Ключові слова: заходи державного контролю, адміністративна відповідальність, порушення, штрафи, звернення громадян.

SUMMARY

Soloviova O. O. State supervision in the field of waste management in the territory of Zhytomyr region. – Manuscript qualification work.

Qualification work for a bachelor's degree in specialty 101 – ecology. – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The results of state control in the field of waste management during 2019-2021 in the territory of Zhytomyr region were considered and their problematic aspects were determined. On the territory of the Zhytomyr region during 2019-2021, the Department of State Environmental Supervision carried out 4,504 resource inspections, a fifth of which were carried out in the field of waste management. Among the measures of state supervision in 2019 and 2021, scheduled inspections prevailed (70.4% and 57.8%, respectively), in 2020 – unscheduled inspections (59.6%), which are more effective in relation to detected violations. During 2019 – 2021, 1,899 persons were brought to administrative responsibility for fines amounting to UAH 534,828 thousand (the share of collected fines was 96.6% (2019), 110.9% (2020 yr.) and 95.7% (2021 yr.) taking into account the previous period). However, state supervision is not aimed at replenishing the budget, but ensures that business entities issue permit documents. Citizens' appeals to the "Hotline" help the state inspectors take measures to eliminate spontaneous landfills, and the issued prescriptions help to minimize the negative impact on the environment. An increase in the funding of inspectors and an increase in fines will help minimize deficiencies in the field of state supervision.

Key words: measures of state control, administrative responsibility, violations, fines, citizens' appeals.

ЗМІСТ

	<i>Стор.</i>
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	9
1.1. Теоретичні аспекти державного нагляду	9
1.2. Результати діяльності територіальних органів Державної екологічної інспекції України	10
<i>Висновки до розділу 1</i>	
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	13
2.1. Програма проведення досліджень	
2.2. Методика проведення досліджень	14
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ	15
3.1. Перевірки у галузі поводження з відходами у ресурсних заходах державного нагляду	17
3.2. Планові та позапланові заходи державного нагляду	
3.3. Адміністративні протоколи	18
3.4. Притягнення до адміністративної відповідальності	19
3.5. Порушення законодавства у галузі поводження з відходами	21
<i>Висновки до розділу 3</i>	
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ	30
	35

ВСТУП

Актуальність теми досліджень. У Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року від 08.11.2017 № 820 наголошено, що проблема поводження з відходами є надзвичайно масштабною, поглиблює екологічну кризу та гальмує економіку [22]. Для забезпечення екологічної безпеки держави важливим є ефективний державний нагляд (контроль), який забезпечує дотримання природоохоронного законодавства, контроль за використанням природних ресурсів, виявлення порушень природоохоронного законодавства та видачу приписів щодо їх усунення, а також притягнення порушників до відповідальності. Однією з важливих сфер державного нагляду є сфера поводження з відходами, дотримання природоохоронного законодавства та екологічних вимог у якій на сьогодні виступає однією з умов дотримання конституційного права на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50 Конституції України [13]). Останнє гарантується низкою заходів, головне місце в яких належить державному нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами, що здійснюється територіальними органами Державної екологічної інспекції України.

Не зважаючи на широке представлення питань державного нагляду в науковій літературі, недостатньо висвітленою є сфера державного нагляду (контролю) у галузі поводження з відходами, в т.ч. й представлення результатів його здійснення територіальними органами Державної екологічної інспекції.

Мета і задачі досліджень. Мета досліджень полягає у висвітленні результатів державного нагляду у сфері поводження з відходами на території Житомирської області протягом 2019 – 2021 рр. та визначенні їх проблемних аспектів.

Відповідно до мети, завдання включали:

- 1) опанування специфіки державного нагляду;

2) встановлення результатів здійснення планових та позапланових заходів державного нагляду у сфері поводження з відходами (кількість проведених перевірок, притягнення до адміністративної відповідальності);

3) встановлення основних порушень законодавства у галузі поводження з відходами та визначення проблем питань у сфері державного нагляду.

Об'єкт дослідження – поводження з відходами як сфера державного нагляду.

Предмет дослідження – результати державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами протягом 2019 – 2021 років на території Житомирської області, а також його проблемні аспекти.

Методи дослідження: логіко-семантичний метод (написання підрозділу 1.1 огляду літературних джерел: понятійний апарат, дослідження точок зору науковців у галузі), формально-юридичний метод (написання підрозділу 2.2: визначення особливостей правового регулювання у сфері державного нагляду, визначення компетенції Державної екологічної інспекції Поліського округу при здійсненні державного нагляду у сфері поводження з відходами); статистичний метод (підрозділ 1.2: представлення результатів державного нагляду, що проводився територіальними органами Державної екологічної інспекції України; розділ 3: узагальнення результатів державного контролю у сфері поводження з відходами); експертна оцінка (визначення проблемних аспектів державного нагляду); графічний метод (представлення результатів), метод узагальнення (написання висновків).

Наукова новизна одержаних результатів: висвітлення результатів державного контролю у сфері поводження з відходами на території Житомирської області.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для удосконалення законодавства в галузі державного нагляду та покращення роботи державних інспекторів.

Апробація результатів досліджень:

- 1) Наукове фахове видання (категорія «Б») у галузі біологічних наук, природничих наук та технічних наук «Екологічні науки»;
- 2) Міжнародна науково-практична конференція молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки» (11-12 травня 2023 р., м. Рівне, Національний університет водного господарства та природокористування);
- 3) XVIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Екологія. Наука. Практика – 2022» (21 травня 2022 р., м. Житомир, Поліський національний університет).

Основні положення, що виносяться на захист:

- серед заходів державного нагляду у 2019 р. та 2021 р. переважали планові перевірки (70,4% та 57,8% відповідно), у 2020 р. – позапланові (59,6%), які є більш ефективними щодо виявлених порушень;

- протягом 2019 – 2021 рр. до адміністративної відповідальності притягнуто 1899 осіб на суму штрафів 534,828 тис. грн (частка стягнутих штрафів складала 96,6% (2019 р.), 110,9% (2020 р.) та 95,7% (2021 р.) з урахуванням попереднього періоду);

- звернення громадян на «Гарячу лінію» сприяють вживанню державними інспекторами заходів щодо ліквідації стихійних сміттєзвалищ, а видані приписи – мінімізації негативного впливу на довкілля;

- збільшення фінансування інспекторів, зростання штрафних санкцій дозволять мінімізувати недоліки у сфері державного нагляду.

РОЗДІЛ 1

ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Теоретичні аспекти державного нагляду

Важливе значення у системі державного нагляду за дотриманням законодавства (як-от: про працю, за пожежною безпекою, безпекою на транспорті, за викристанням держмайна, у фармацевтичній сфері, страховій, у сфері охорони здоров'я, соціального забезпечення, надання електронних довірчих послуг, містобудування тощо) належить контролю за дотриманням законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, що на сьогодні регулюється Законом України від 05.04.2007 № 877-V [21] (зазначу, що внесений проект Закону України «Про державний екологічний контроль» від 18.03.2021 № 3091).

Питання державного нагляду знайшли відображення й у наукових працях. Науковцями досліджуються як загальні аспекти державного нагляду у сфері господарської діяльності (Апанасенко К.І., 2018) та його вдосконалення (Комарницький В.М. (2019), так й розглядається він у системі екологічної безпеки (Кучер Л.Ю. та ін., 2022), аналізуються корупціогенні фактори (Городецька І., 2020) та сучасний стан його правового забезпечення (Сівак О.В., 2022). Науковцями вивчаються питання державного нагляду за дотриманням законодавства у сфері лісового господарства (Радіонов М.О., 2019), під час полювання (Лучко І.В., 2022), землекористування та охорони земель (Набока К.О., 2017; Овчаров О.В. та Власовець В.М., 2020), за об'єктами підвищеної небезпеки (Андрейцев В.В., 2017), тваринного світу (Шеховцов В.В., 2020) та роль органів державного нагляду у фіксації воєнних злочинів проти довкілля (Росохата Д., 2022; Компанієць І.М. та ін., 2022). Проблематика державного нагляду у сфері поводження з відходами також знайшла своє відображення у

наукових працях: вивчалися як загальні питання (Антонова Т. Л., 2017; Сірант М., 2020), правове регулювання (Гуськов А., 2019; Зайкова Л. М., 2022), територіальні аспекти (крім нашої держави) (Молдова – Pascal M., 2022; Китай – Нао М. та ін., 2023; Індонезія – Sakawati H. та ін., 2021), специфіка контролю за окремими категоріями відходів (тверді побутові (Гончаренко І. О. та ін., 2019), безхазяйні (Зайкова Л.М., 2022), промислові (Карнаух-Голодняк О.В., 2021), техногенні (Легеза Ю.О. та Северин В.Ю., 2021), медичні (Шульга Є.В. та Карнаух-Голодняк О.В., 2020), небезпечні та токсичні (Sakawati H. та ін., 2021)).

У праці Pascal M. (2022) наголошено на неефективному держнагляді через безліч паперових реформ. Нао М. та ін. (2023) пропонують делегувати повноваження щодо нагляду установам, у підпорядкуванні яких знаходять підприємства, започаткувати систему нагород та покарань, навчання інспекторів. Цікавими є роботи Liu C. та ін. (2022) та Нао М. та ін. (2023) щодо удосконалення державного нагляду на основі теорії мережевих ігор та моделі тристоронньої еволюційної гри. Вони вказують, що збільшення штрафу не стримує незаконне звалище і органи влади повинні забезпечити дієвий нагляд та зменшення обсягів утворення відходів для стабільного скорочення сміттєзвалища. На даний момент виявлення незаконних сміттєзвалищ відбувається під час звичайних перевірок. Для їх зменшення пропонується декілька кроків: заохочення участі населення для підвищення рівня нагляду, вдосконалення механізму звітності, використання геоінформаційних технологій для нагляду, використання лічильників навантаження та електронних систем моніторингу біля воріт підприємств [33, 34].

1.2. Результати діяльності територіальних органів Державної екологічної інспекції України

До складу ДЕІ входить 18 територіальних ДЕ органів, з них 11 інспекцій по областях та 7 по округам. У 2022 р. територіальні органи ДЕІ здійснили 6809 перевірок (у 2021 р. – 43145) (рис. 1.1), склали 10814 протоколів (з них 609

передано до суду) (у 2021 р. – 46504 та 1760 відповідно), 10053 особи притягнуто до адмінвідповідальності (з них 101 у вигляді попередження) (у 2021 р. – 41922 та 81 особи відповідно), накладено 3479,178 тис. грн штрафів, стягнуто – 3268,128 тис. грн (93,9%) (у 2021 р. з накладених 13276,617 тис. грн стягнуто 94,5%), 510 матеріалів передано до правоохоронних органів, відкрито 311 кримінальних проваджень (у 2021 р. – 1549 переданих матеріалів та 575 проваджень), 155 матеріалів передано до органів прокуратури на 252312,667 тис. грн збитків; загальна сума розрахованих збитків становила 1558575,847 тис. грн, з них 960777,4 тис. грн невстановленими особами (6,2%) (у 2021 р. з 4068785,212 тис. грн збитків 8,8% нанесено невстановленими особами) (рис. 1.2), пред’явлено 1726 претензій на суму 583931,217 тис. грн, стягнуто – 1499 (86,8%) на суму 102995,954 тис. грн (17,6%), з них 26,2% (27055,818 тис. грн) у добровільному порядку (у 2021 р. з 4171 пред’явленої претензії на суму 3282745,452 стягнуто 71,7% та 3,3% відповідно), прийнято 35 рішень про припинення діяльності суб’єктів господарювання (у 2021 р. їх було 68).

За ресурсними напрямками у 2021 та 2022 р. переважали перевірки у галузі поводження з відходами – 26,2% та 22,1% відповідно (у сфері охорони водних ресурсів із 43145 заходів контролю у 2021 р. і 6809 у 2022 р. проведено 19,2% і 15,9%, атмосферного повітря – 19% і 14,6%, пересувних транспортних засобів – 2,7% і 1%, земельних ресурсів – 15% і 13,1%, земель водного фонду – 2,3% і 2%, надр – 2,6% і 2%, рослинного світу – 5,3% і 10,8%, тваринного світу – 2,8% і 5,6%, рибних ресурсів – 4,8% і 10,7%, природно-заповідного фонду – 2,8% і 3,2% відповідно).

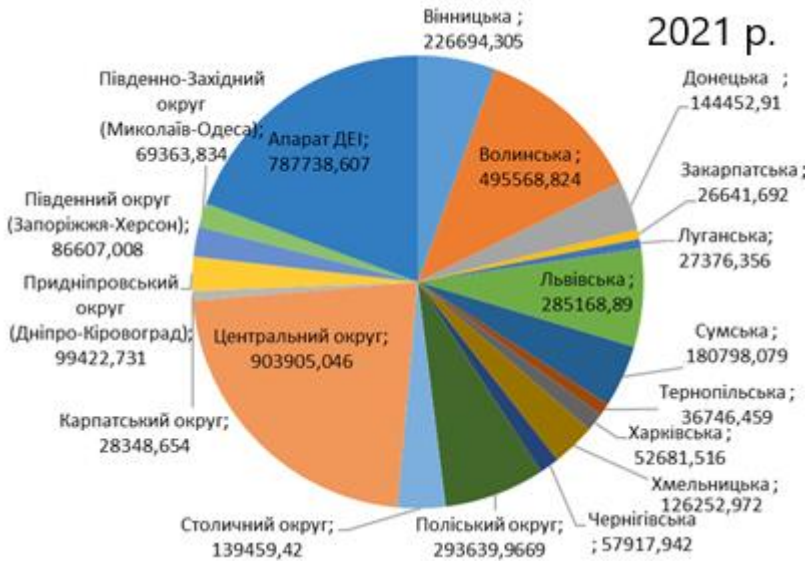
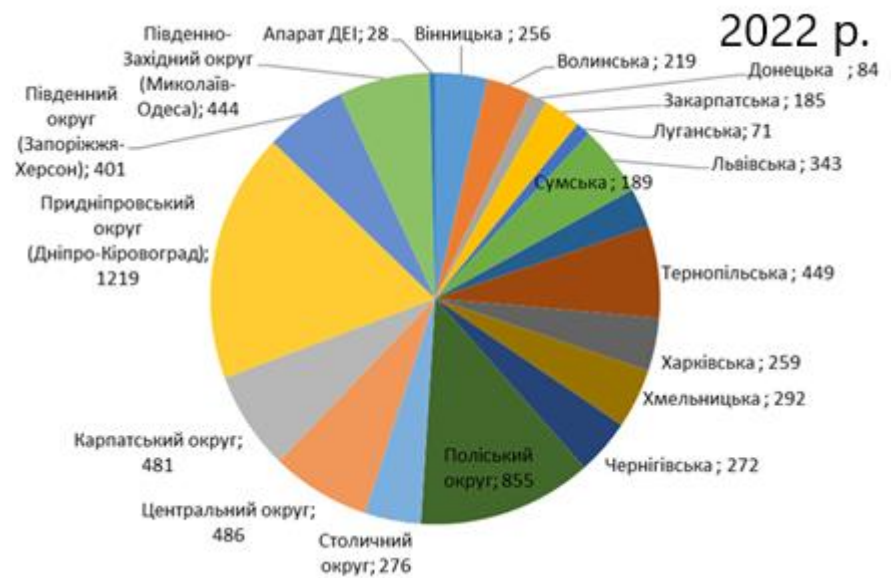

Рис. 1.1. Кількість перевірок, проведених територіальними органами ДІІ України (а) та суми розрахованих збитків (б), 2021 – 2022 рр. (побудовано автором на основі [25, 26])

а)

б)

Найбільші суми збитків у 2021 та 2022 р. були нараховані за результатами перевірок у сфері охорони земельних ресурсів – 48,7% і 44,5% відповідно (за результатами перевірок із загальної суми збитків у 4068785,212 тис. грн у 2021 р. та 1558575,847 тис. грн у 2022 р. у сфері охорони надр було розраховано 22,5% і 29,8%, рослинного світу – 11,8% і 3,7%, водних ресурсів – 7% і 2,8%, атмосферного повітря – 5,6% і 1,3%, природно-заповідного фонду – 3,6% і 0,2%, рибних ресурсів – 0,7% і 2,8%, земель водного фонду – 0,2% і 14,7%, тваринного світу – 0,1%).

Висновки до розділу 1

1. Важливе значення у системі державного нагляду за дотриманням законодавства належить контролю у сфері охорони довкілля, що здійснюється Державною екологічною інспекцією, до складу якої входять 18 територіальних органів, з них 11 інспекцій по областях та 7 по округам.

2. Не зважаючи на широке представлення питань державного нагляду в науковій літературі, недостатньо висвітленою є сфера державного нагляду (контролю) у галузі поводження з відходами, в т.ч. й представлення результатів його здійснення територіальними органами Державної екологічної інспекції.

РОЗДІЛ 2

ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Програма проведення досліджень

Інформаційною базою дослідження стосовно висвітлення результатів та визначення проблемних аспектів державного нагляду у сфері поводження з відходами на території Житомирської області протягом 2019 – 2021 рр. стали матеріали Державної екологічної інспекції Поліського округу.

Програма досліджень включала:

- огляд літературних джерел з теми досліджень;
- визначення компетенції ДЕІ Поліського округу з питань здійснення державного нагляду у сфері поводження з відходами;
- опанування особливостей державного нагляду та критерій, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері поводження з відходами;
- проходження практики на базі Державної екологічної інспекції Поліського округу, роботами з актами перевірки та звітністю щодо результатів діяльності установи;
- визначення місця перевірок у галузі поводження з відходами у ресурсних заходах державного нагляду;
- встановлення результатів здійснення планових та позапланових заходів державного нагляду (кількість проведених перевірок, притягнення до адміністративної відповідальності);
- встановлення основних порушень законодавства у галузі поводження з відходами;
- визначення проблем питань у сфері державного нагляду;
- обробка та графічне представлення отриманих результатів;

- формулювання висновків.

2.2. Методика проведення досліджень

Реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони довкілля, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 № 275 забезпечує Державна екологічна інспекція України [20]. Періодичність проведення заходів контролю визначається на основі критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, зазначених у Постанові Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 182. Відповідно до цієї постанови за кожним критерієм суб'єктам господарювання нараховуються бали: якщо сума балів від 41 до 100, то суб'єкт господарювання відноситься до високого, від 21 до 40 – до середнього та від 0 до 20 – до незначного ступеня ризику. Наприклад, впровадження діяльності, що пов'язана з утворення місць видалення відходів може додати суб'єкту господарювання від 10 до 30 балів (рис. 2.1) в залежності від ступеня небезпеки відходів та їх обсягів [19].

III клас небезпеки	IV клас небезпеки
☐ 500 т і більше - 30 б.	☐ 5000 т і більше - 21 б.
☐ 50 - 500 т - 21 б.	☐ 1000 - 5000 т - 19 б.
☐ до 50 т - 19 б.	☐ до 1000 т - 10 б.

Рис. 2.1. Кількість балів за діяльність, що пов'язана з утворення місць видалення відходів за рік (складено автором на основі [19])

На території Житомирської та Рівненської областей реалізацію повноважень Держекоінспекції забезпечує Державна екологічна інспекція

Поліського округу [8], до компетенції якої належить здійснення державного нагляду за дотриманням вимог законодавства з питань поводження з відходами (рис. 2.2).

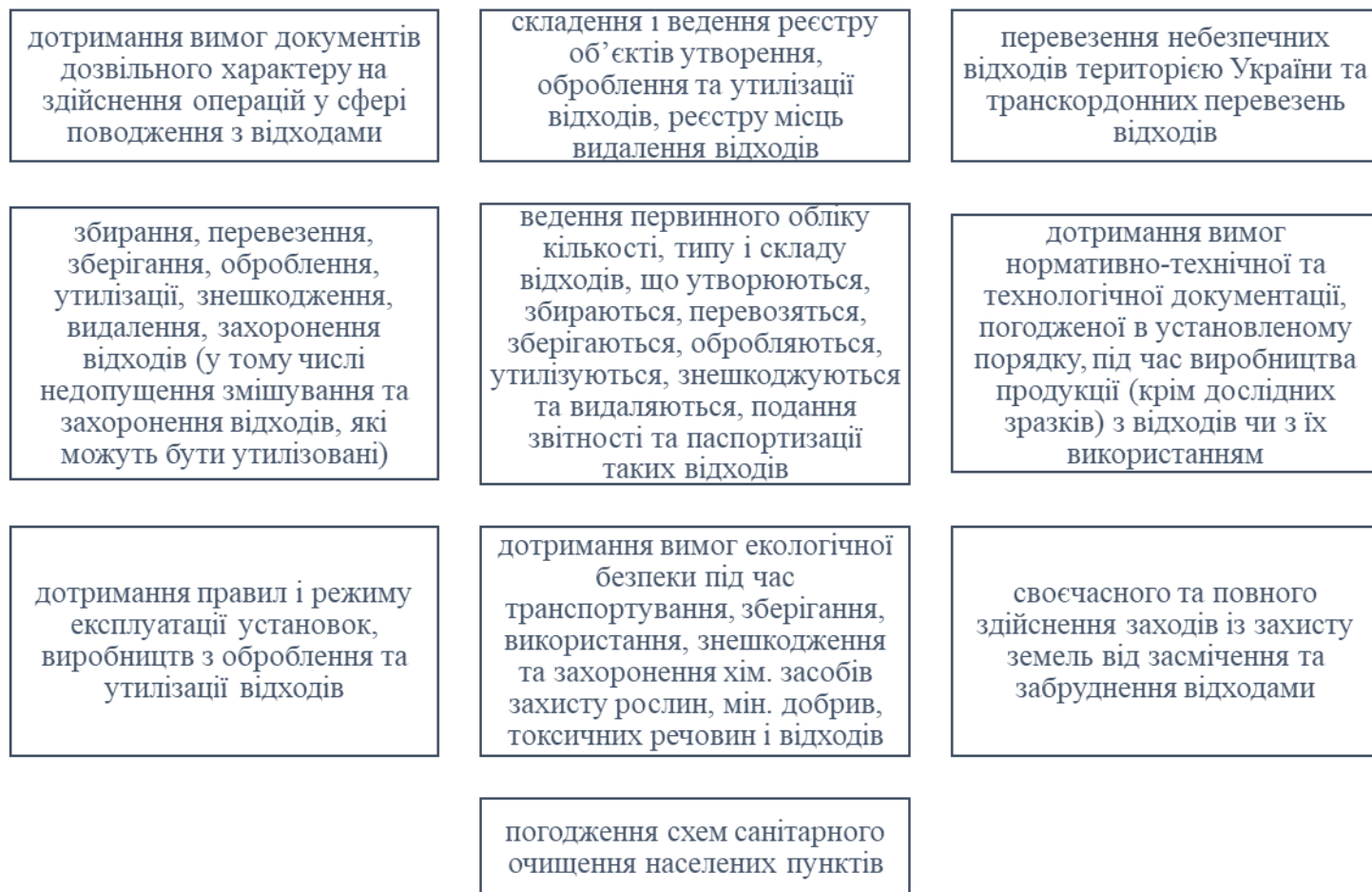

Рис. 2.2. Компетенція ДЕІ Поліського округу з питань здійснення державного нагляду у сфері поводження з відходами (складено автором на основі [8])

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Перевірки у галузі поводження з відходами у ресурсних заходах державного нагляду

Протягом 2019 – 2021 рр. Державною екологічною інспекцією Поліського округу проведено 8630 ресурсних перевірок (найбільше заходів державного нагляду було у 2021 р. – 3935, найменше – у 2020 р. – 1621). Із загальної кількості проведених заходів контролю на території області Управлінням державного екологічного нагляду було здійснено 1760 перевірок у 2019 р. (57,3% загальної кількості), 755 перевірок у 2020 р. (46,6%) та 1989 перевірок у 2021 р. (50,5%) (рис. 3.1).

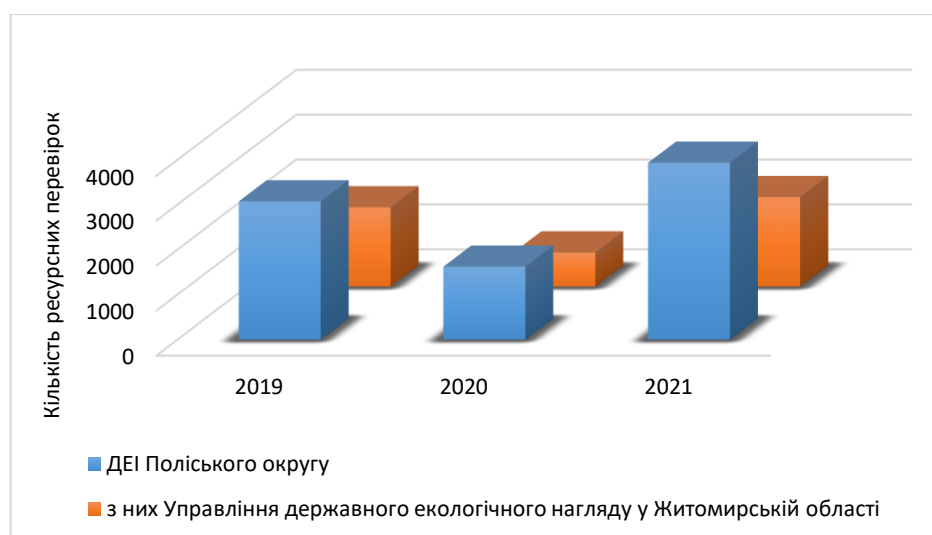

Рис. 3.1. Кількість ресурсних перевірок, здійснених інспекторами ДЕІ Поліського округу, 2019 – 2021 рр.

У 2019 р. на території Житомирської області було з 1760 заходів державного нагляду 213 (12,1%) були проведені у сфері поводження з відходами і хімічними речовинами, у 2020 р. з 755 – 213 (28,2%), у 2021 р. з 1989 – 405 (20,4%) (рис. 3.2).

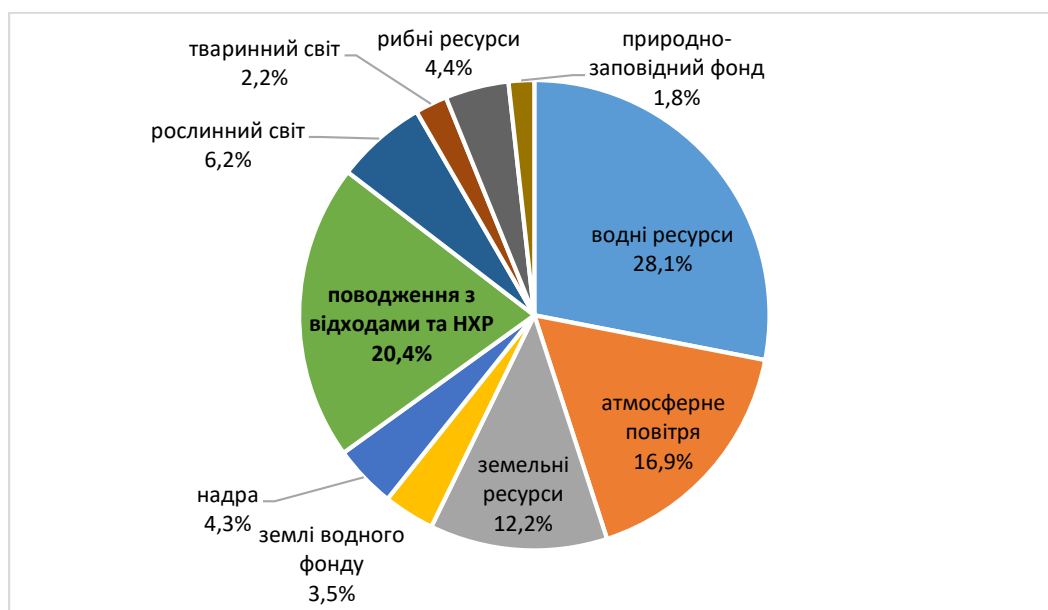

Рис. 3.2. Ресурсні напрямки заходів державного нагляду (контролю), що здійснювалися здійснених Державною екологічною інспекцією Поліського округу на території Житомирської області, 2021 р.

3.2. Планові та позапланові заходи державного нагляду

За видами заходів державного нагляду, що здійснюються інспекторами ДЕІ Поліського округу, у 2019 р. переважали планові перевірки (589 із 837, або 70,4%), у 2020 р. – позапланові (240 із 430, або 59,6%).

Протягом 2021 р. на території Житомирської області домінували планові заходи державного нагляду (211 із 405, або 52,1%). 405 заходів державного нагляду у галузі поводження з відходами і хімічними речовинами розподілялися за трьома сферами [6]:

- 62% (251 перевірка) – у сфері поводження з промисловими відходами, з яких 137 планово (або 54,6%) та 114 позапланово (або 45,4%);
- 36,8% (149 перевірок) – у сфері поводження з побутовими відходами, з яких 82 планово (або 55%) і 67 позапланово (або 45%);

- 1,2% (5 перевірок) – у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами, з яких 2 планово (або 40%) і 3 позапланово (або 60%) (рис. 3.3).

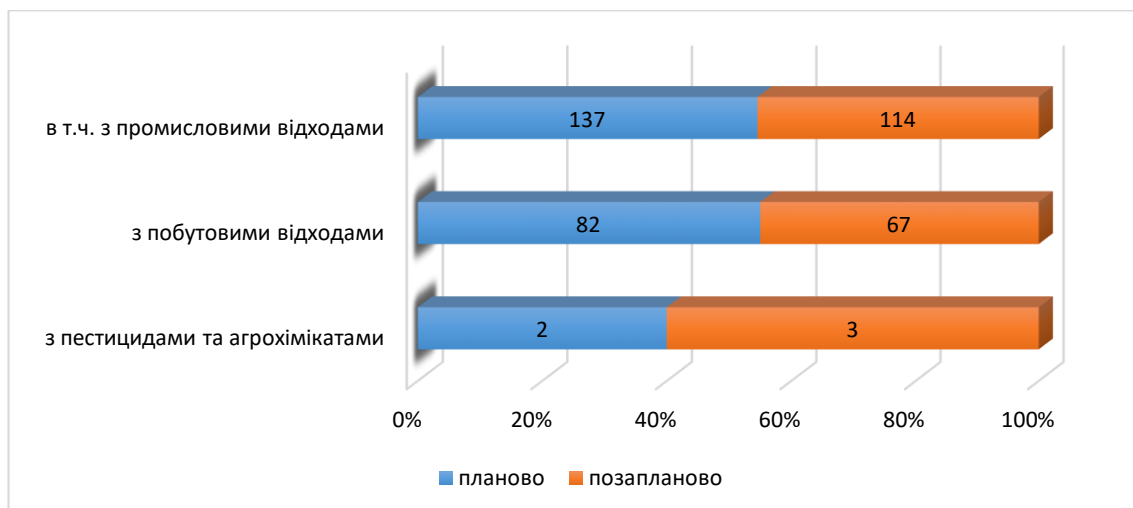

Рис. 3.3. Розподіл планових і позапланових заходів державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами, 2021 р.

Відмітимо, що саме в результаті здійснених позапланових заходів (без попередження не пізніше як за 10 днів) виявляється більше порушень [6].

3.3. Адміністративні протоколи

В результаті проведених перевірок та рейдів на території Житомирської області загалом було складено 3503 адміністративних протоколів, з яких 61 передано для розгляду в судові органи.

Хоча серед ресурсних перевірок за кількістю їх здійснення протягом 2021 р. лідером була сфера водних ресурсів (28,1%), проте найбільша кількість складених протоколів мала місце у досліджуваній нами сфері (32,2%) (у 2019 р. – 22,2%, у 2020 р. – 14,7% всіх протоколів).

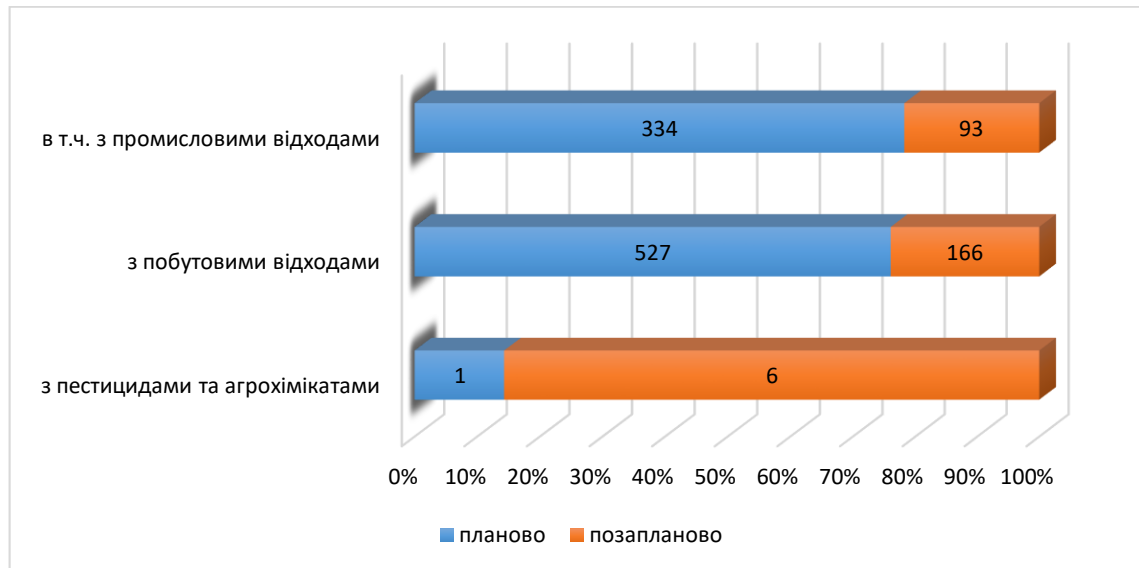

Рис. 3.4. Адміністративні протоколи, складені за результатами заходів державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами, 2021 р.

1127 протоколів у галузі поводження з відходами і хімічними речовинами (74,5% (або 862 протоколи) з яких складені за результатами планових заходів, а 23,5% (або 265 протоколів) – позапланових заходів) за трьома сферами розподілялися наступним чином [6]:

- 37,9% (427 протоколів) – у сфері поводження з промисловими відходами, з яких 334 протоколи (або 78,2%) складені за результатами планових перевірок (1 з яких за результатами зазначеного заходу контролю передано до розгляду у судові органи), 93 протоколи (або 21,8%) – за результатами позапланових перевірок;
- 61,5% (693 протоколи) – у сфері поводження з побутовими відходами, з яких 527 протоколів (або 76%) складені за результатами планових перевірок, 166 протоколів (або 24%) – за результатами позапланових перевірок;
- 0,6% (7 протоколів) – у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами, з яких 1 протокол (або 14,3%) складено за результатами планових перевірок, 6 протоколів (або 85,7%) – за результатами позапланових (рис. 3.4).

3.4. Притягнення до адміністративної відповідальності

На території Житомирської області до адміністративної відповідальності у вигляді штрафів у 2019 р. було притягнуто 2055 осіб, з них 26,2% (або 539 осіб) саме у сфері поводження з відходами, у 2020 р. – 234 особи (або 42,1%) з 1566 осіб, у 2021 р. – 1126 осіб (або 32,8%) з 3438 осіб. В цілому ж за період 2019 – 2021 рр. до адміністративної відповідальності у сфері поводження з відходами на території Житомирської області було притягнуто 1899 осіб (рис. 3.5)).

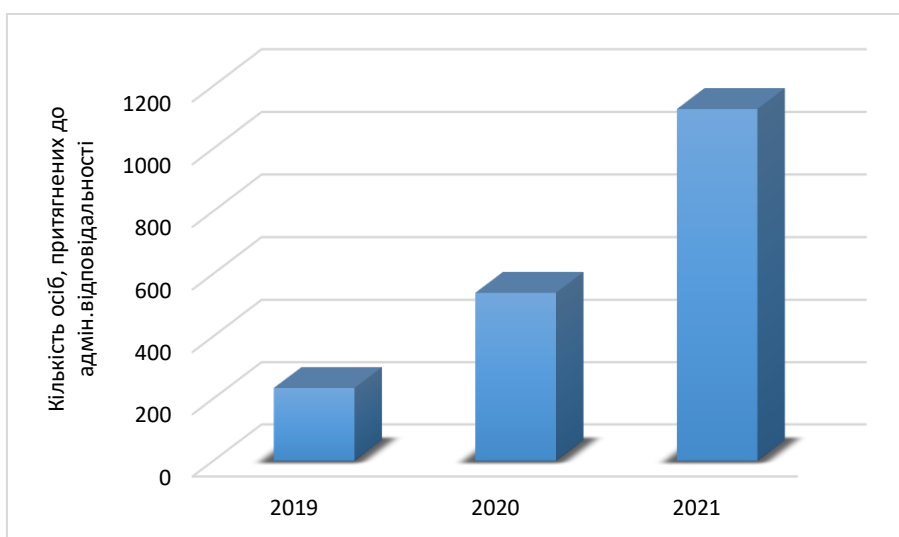

Рис. 3.5. Кількість осіб, притягнених до адміністративної відповідальності у вигляді штрафів за результатами заходів державного нагляду у сфері поводження з відходами на території Житомирської області, 2021 р.

Протягом досліджуваного періоду сума накладених штрафів у галузі поводження з відходами склала 534,828 тис. грн, стягнутих – 522,363 тис. грн (в розрізі досліджуваних років частка стягнутих штрафів складала 96,6% (2019 р.), 110,9% (2020 р.) та 95,7% (2021 р.) з урахуванням попереднього періоду) (рис. 3.6).

Зазначимо, що у 2021 р. саме у досліджуваній нами сфері були відмічені найбільші обсяги накладених та стягнутих штрафів з усіх напрямів державного контролю – 294,814 тис. грн. із 845,603 (або 34,9%) та 282,254 тис. грн. віз 812,613 тис. грн (або 34,7%).

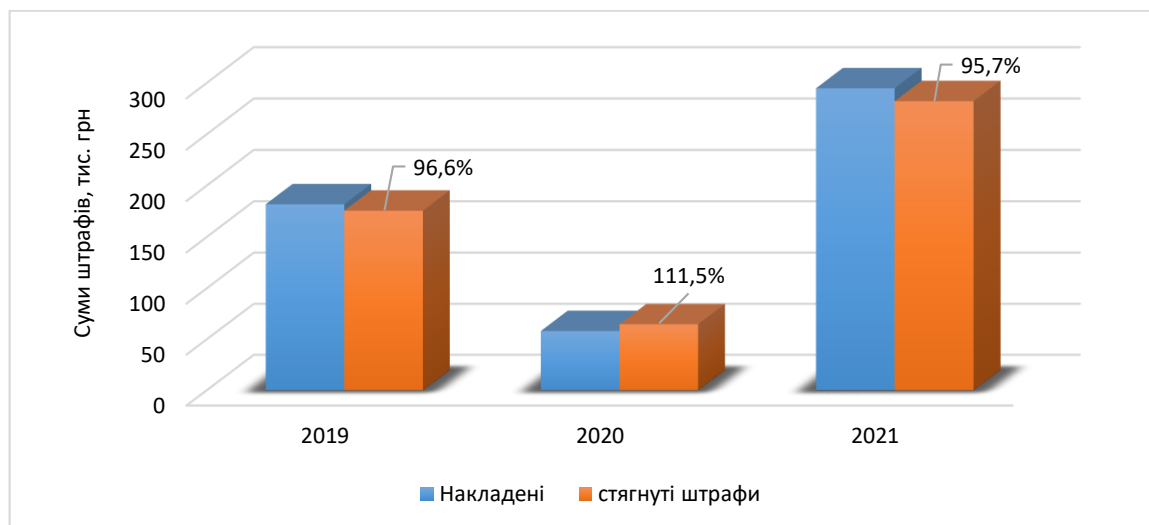

Рис. 3.5. Штрафи, накладені та стягнуті за результатами заходів державного нагляду у сфері поводження з відходами на території Житомирської області, 2019 – 2021 р.

Загалом у галузі поводження з відходами і хімічними речовинами стягнуто 95,7% обсягу накладених штрафів, в т.ч. у сферах поводження з [6]:

- промисловими відходами – 95,8% (93,656 тис. грн із 97,716 тис. грн), з них за результатами планових заходів – 57,103 тис. грн із 59,823 тис. грн (або 95,5%), позапланових – 36,553 тис. грн із 37,893 тис. грн (або 96,5%);
- побутовими відходами – 95,7% (187,408 тис. грн із 195,908 тис. грн), з них за результатами планових заходів – 147,271 тис. грн із 156,791 тис. грн (або 93,9%), позапланових – 40,137 тис. грн із 39,117 тис. грн (або 102,6%);
- пестицидами та агрохімікатами – 100% (1,190 тис. грн), з них за результатами позапланових заходів – 1,190 тис. грн.

Відмітимо, що саме за результатами проведених позапланових заходів державного нагляду відсоток стягнених штрафів був більшим у порівнянні з плановими заходами – 99,6% (77,710 тис. грн із 78,030 тис. грн) проти 94,4% (204,544 тис. грн із 216,784 тис. грн) (рис. 3.6) [6].

У 2020 р. були розраховані та пред'явлені збитки Чуднівській філії ДП «ЖЛГЗ» за фактом забруднення земельної ділянки на суму 42,001 тис. грн та ГП

«Папірник» за засмічення земельної ділянки – 4,195 тис. грн. У 2021 р. не було розраховано збитків та пред’явлених претензій.

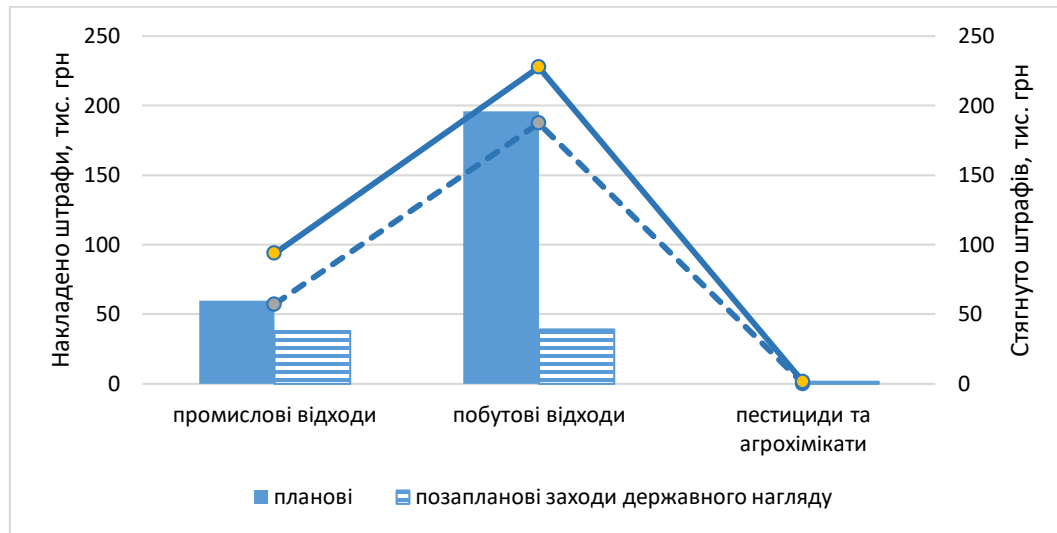

Рис. 3.6. Накладені та стягнуті штрафи в розрізі планових та позапланових заходів державного нагляду у сфері поводження з відходами на території Житомирської області, 2021 р.

Відмітимо, що метою державного контролю є не нарахування і стягнення коштів для поповнення бюджету (хоча це теж вагома причина перевірок), а сприяння оформленню відповідних дозвільних документів та дотримання природоохоронного законодавства суб’єктами господарювання [6].

3.5. Порухення законодавства у галузі поводження з відходами

На основі звернень громадян на «Гарячу лінію», що є підставою для проведення позапланового контролю, державними інспекторами вживаються заходи щодо ліквідації стихійних сміттєзвалищ (за 11 місяців 2021 р. таких звернень було 20). На підставі аналізу інформації на сайті ДЕІ Поліського округу виявлені наступні випадки порушення законодавства (рис. 3.7).

На території нашої області функціонують 822 сміттєзвалищ та 6 полігонів ТПВ (міста Бердичев, Житомир, Коростишів, Радомишль, Коростень та Новоград-Волинський) [24], більшість з яких експлуатуються з порушенням вимог природоохоронного законодавства.

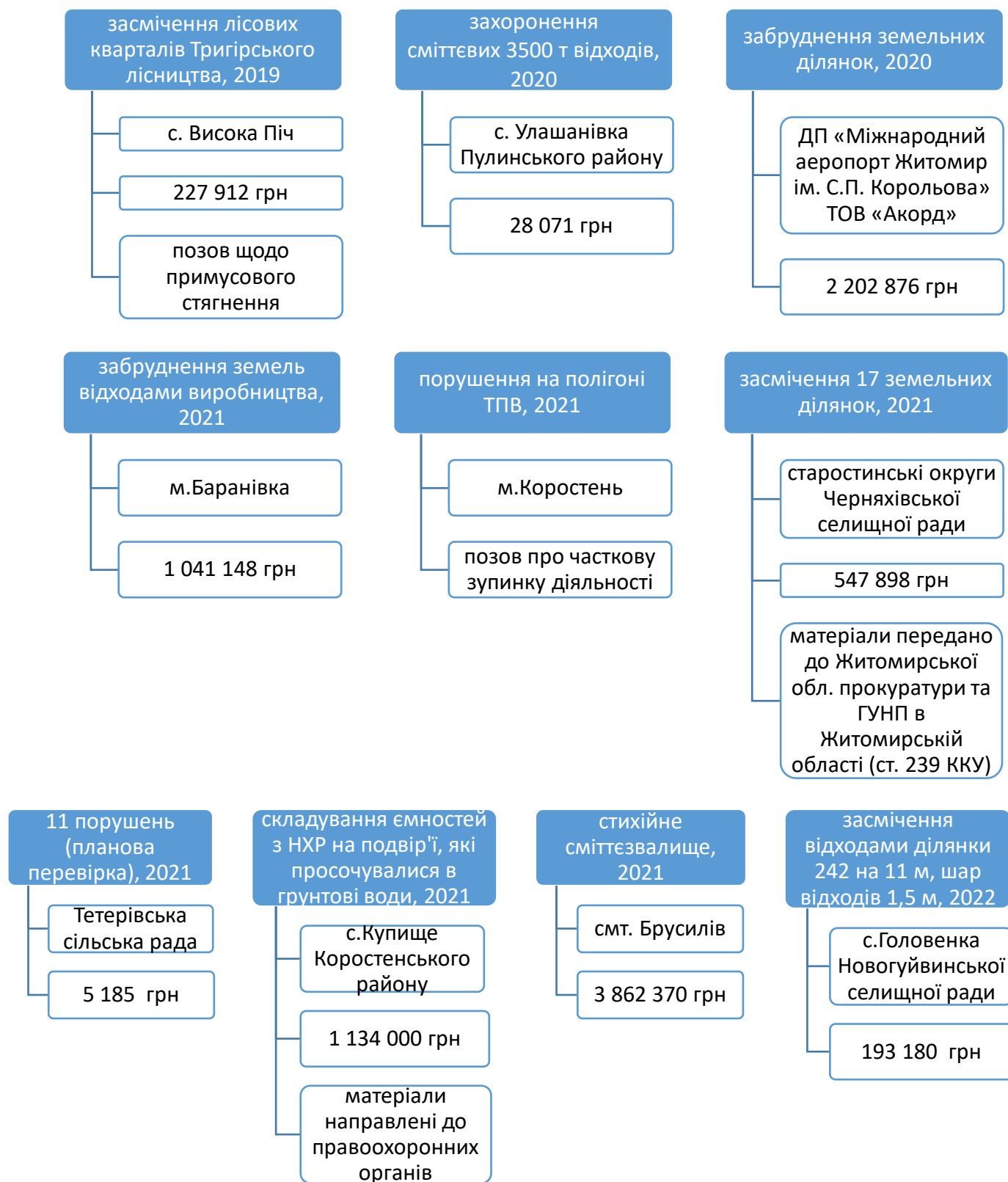

Рис. 3.7. Випадки порушення законодавства у галузі поводження з відходами (в т.ч. виявлені внаслідок звернення громадян на «Гарячу лінію»)

Не виключенням стали й Комунальне виробничо-господарське підприємство м. Коростень, КП «Шляхрембуд» Новоград-Волинської міської ради, КП «Овруч» Овруцької міської ради Житомирської області, КП «Коростишівський комунальник», під час перевірок яких було виявлено ряд порушень (рис. 3.8).

Рис. 3.8. Порушення, які були виявлені державними інспекторами під час перевірок місць видалення відходів

59 матеріалів протягом 2021 р. було передано до правоохоронних органів, з них 3 (або 5,1%) у сфері поводження з відходами. 2 матеріалів у сфері поводження з побутовими відходами за результатами здійснення планових та позапланових заходів державного нагляду були передані до органів прокуратури (Коростенська місцева прокуратура: матеріали щодо порушення експлуатації полігону ТПВ; Житомирська обласна прокуратура: матеріали щодо розірвання договору оренди щодо утримання полігону між Бердичівською міською радою та ТОВ «Полісся Екосфера»); 1 матеріал у сфері поводження з промисловими

відходами за результатами здійснення позапланового контролю до органів Національної поліції (ГУНП в Житомирській області: заяву щодо недопуску на ФГ «АГРО 2011» до проведення позапланової перевірки); матеріали з ознаками кримінального правопорушення були відсутні [6].

За результатами позапланової перевірки КП «Шляхрембуд» за фактом порушення правил експлуатації полігону ТПВ до сектору юридичного забезпечення у 2020 р. передано матеріали перевірок для звернення до суду стосовно призупинення діяльності.

У 2021 р. для винесення рішення про тимчасову заборону (зупинення) господарської діяльності загалом було передано 4 матеріали до судових органів, з них 1 (або 25%) у сфері поводження з відходами за результатами позапланового заходу державного нагляду (контролю) (щодо призупинки експлуатації КВГП полігону твердих побутових відходів в с. Грозине Коростенського району). Зазначимо, що зазвичай суб'єкти господарювання ігнорують природоохоронне законодавство. Проте завдяки заходам державного нагляду (контролю) (а саме: штрафним санкціям, нарахуванням збитків), суб'єкти господарювання та посадові особи починають звертати увагу на чинне законодавство і впровадження природоохоронних заходів [6].

Серед недоліків у сфері державного нагляду відмітимо низький рівень оплати праці, недостатнє забезпечення лабораторним зняряддя та паливно-мастильними матеріалами для транспорту. На нашу думку, для покращення сфери державного нагляду необхідно звернути увагу саме на ці питання, адже низькі суми штрафів можна й заплатити, аби уникнути тяганини з оформленням дозвільної документації [6].

Висновки до розділу 3

1. На території Житомирської області протягом 2019 – 2021 рр. Управлінням державного екологічного нагляду було здійснено 4504 ресурсні перевірки, з них п'ята частина – у сфері поводження з відходами.

2. Серед заходів державного нагляду у 2019 р. та 2021 р. переважали планові перевірки (70,4% та 57,8% відповідно), у 2020 р. – позапланові (59,6%), які є більш ефективними щодо виявлених порушень.

3. Протягом 2019 – 2021 рр. до адміністративної відповідальності притягнуто 1899 осіб на суму штрафів 534,828 тис. грн (частка стягнутих штрафів складала 96,6% (2019 р.), 110,9% (2020 р.) та 95,7% (2021 р.) з урахуванням попереднього періоду).

4. Збільшення фінансування інспекторів, зростання штрафних санкцій дозволять мінімізувати недоліки у сфері державного нагляду.

ВИСНОВКИ

1. На території Житомирської області протягом 2019 – 2021 рр. Управлінням державного екологічного нагляду було здійснено 4504 ресурсні перевірки, з них п'ята частина були здійснені у сфері поводження з відходами, які стосувалися поводження з промисловими відходами (62%), побутовими відходами (36,8%), пестицидами та агрохімікатами (1,2%).

2. Серед заходів державного нагляду у 2019 р. та 2021 р. переважали планові перевірки (70,4% та 57,8% відповідно), у 2020 р. – позапланові (59,6%), які є більш ефективними щодо виявлених порушень, адже проводяться без попередження суб'єкта господарювання заздалегідь.

3. Серед ресурсних напрямів державного нагляду третина складених протоколів та притягнутих до відповідальності складені у галузі поводження з відходами, в т.ч. з промисловими відходами – 37,9%, побутовими відходами – 61,5%, пестицидами та агрохімікатами – 0,6%.

4. Протягом 2019 – 2021 рр. сума накладених штрафів у галузі поводження з відходами склала 534,828 тис. грн, стягнутих – 522,363 тис. грн (частка стягнутих штрафів складала 96,6% (2019 р.), 110,9% (2020 р.) та 95,7% (2021 р.) з урахуванням попереднього періоду). Саме за результатами позапланових заходів нагляду відсоток стягнених штрафів був більшим – 99,6% проти 94,4%. Проте державний нагляд не має на меті поповнення бюджету, а забезпечує оформлення суб'єктами господарювання дозвільних документів та дотримання природоохоронного законодавства.

5. Підставою для проведення позапланових заходів контролю є звернення громадян на «Гарячу лінію», внаслідок яких державними інспекторами вживаються заходи щодо ліквідації стихійних сміттєзвалищ (за 11 місяців 2021 р. таких звернень було 20), а видані приписи щодо усунення порушень на місцях видалення відходів (6 полігонів ТПВ на 822 сміттєзвалища) сприяють

встановленню сортувальних ліній, запровадженню пошарового складування відходів, що забезпечує мінімізацію негативного впливу на довкілля.

6. У 2020 р. передано матеріали перевірок для звернення до суду стосовно призупинення діяльності КП «Шляхрембуд» через порушення правил експлуатації полігону ТПВ. У 2021 р. матеріали щодо фактів порушення експлуатації полігону ТПВ у м. Коростень та матеріали стосовно розірвання договору оренди щодо утримання полігону між Бердичівською міською радою та ТОВ «Полісся Екосфера» були передані до Коростенської та Житомирської обласної прокуратур, а також один матеріал до ГУНП в Житомирській області щодо недопуску на ФГ «АГРО 2011» до проведення позапланової перевірки.

7. Підвищення посадових окладів інспекторів, збільшення фінансування відділу інструментально-лабораторного контролю, зростання штрафних санкцій за порушення вимог природоохоронного законодавства дозволять мінімізувати недоліки у сфері державного нагляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейцев В.В. Господарська діяльність, пов'язана з об'єктами підвищеної небезпеки, як предмет державного контролю (нагляду). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. №4. С. 156–168.
2. Антонова Т.Л. Контроль і нагляд за поводженням з відходами. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. №2. С. 47–50.
3. Апанасенко К.І. Державне регулювання та нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності: навч. посіб. Чернігів: ЧНТУ, 2018. 275 с.
4. Гончаренко І.О., Пісня Л.А., Кірієнко М.М. Результати експертно-аналітичного оцінювання екологічної небезпеки та важливості заходів управління та контролю в процесі утворення твердих побутових відходів. *Інженерія природокористування*. 2019. №4. С. 103–113.
5. Городецька І. Корупціогенні фактори в системі державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища. *Адміністративне право і процес*. 2020. №8. С. 157–162. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.8.25.
6. Герасимчук Л.О., Валерко Р.А., Ясінський В.В., Піціль А.О., Соловійова О.О. Державний контроль у сфері поводження з відходами на території Житомирської області. *Екологічні науки*. 2022. № 5(44). С. 255–259. DOI: 10.32846/2306-9716/2022.eco.5-44.39.
7. Гуськов А. Правове регулювання поводження з відходами в Україні та Європейському Союзі. *Молодий вчений*. 2019. №10 (74). С. 134–136. DOI: 10.32839/2304-5809/2019-10-74-31.
8. Державна екологічна інспекція Поліського округу: офіційний веб-портал. URL: <https://polissyareg.dei.gov.ua>.
9. Зайкова Л.М. Нормативно-правове регулювання управління безхазяйними відходами в Україні. *Дніпровський науковий часопис публічного*

управління, психології, права. 2022. №5. С. 95–99. DOI: 10.51547/ppp.dp.ua/2022.5.17.

10. Карнаух-Голодняк О.В. Адміністративно-правове регулювання поведження з промисловими відходами: дис... д-ра філософії: 081 / Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2021. 231 с.

11. Комарницький В.М. Удосконалення контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища: правові та організаційні питання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2019. №2 (86). С. 217–224. DOI: 10.33766/2524-0323.86.217-224.

12. Компанієць І.М., Нечитайленко А.О., Нечитайленко В.А. Взаємодія органів екологічного контролю з органами державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія : Право*. 2022. №36. С. 15–22.

13. Конституція України: Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>.

14. Кучер Л.Ю., Кучер А.В., Миц І.О. Державний екологічний контроль у системі екологічної безпеки. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2020. №4 (1). С. 212–232.

15. Легеза Ю.О., Северин В.Ю. Проблеми поведження з техногенними відходами. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2021. №1. С. 46–52. DOI: 10.54929/pmtl-issue1-2021-07.

16. Лучко І.В. Державний та громадський контроль та нагляд під час полювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. №70. С. 262–265.

17. Набока К.О. Контрольно-наглядові функції держави у сфері земельних відносин в Україні. *Інтернаука*. 2017. №13. С. 35–39.

18. Овчаров О.В., Власовець В.М. Удосконалення правових основ державного нагляду за дотриманням орендарями України вимог екологоощадного землекористування та охорони земель. *Інженерія природокористування*. 2020. № 4. С. 100–113.

19. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Державною екологічною інспекцією: Постанова Кабінету Міністрів України; Критерії, Перелік від 06.03.2019 № 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2019-п>.

20. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 19.04.2017 № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-п>.

21. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.

22. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 08.11.2017 № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-п>.

23. Радіонов М.О. Організація державного нагляду у лісовому господарстві з урахуванням ймовірності виникнення непередбачуваних подій і очікуваної тяжкості шкоди. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2019. №2. С. 101–109.

24. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Житомирської області у 2021 році / Управління екології та

природних ресурсів житомирської обласної військової адміністрації. 187 с. <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Regionalna-dopovid-ZHytomyrska-ODA-2021.pdf>.

25. Результати здійснення державного нагляду (контролю) за 12 місяців 2022 року. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2491>.

26. Результати здійснення державного нагляду (контролю) за 2021 рік. URL: <https://www.dei.gov.ua/post/2083>.

27. Росохата Д. Роль органів екологічного контролю у фіксації воєнних злочинів проти довкілля на території України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2022. №74. С. 139–146.

28. Сівак О.В. Сучасний стан правового регулювання нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Право і суспільство*. 2022. №4. С. 252–258. DOI: 10.32842/2078-3736/2022.4.36.

29. Сірант М. Мета та завдання державного екологічного нагляду у сфері поводження з відходами. *Юридичний вісник*. 2020. №5. С.88–97. DOI: 10.32837/yuv.v0i5.2006.

30. Соловійова О.О. Результати державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища територіальними органами Державної екологічної інспекції. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки: матеріали Міжнародного науково-практичного конференції молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти, 11-12 травня 2023 р.* Рівне: Національний університет водного господарства та природокористування, 2023.

31. Шеховцов В.В. Інститут громадських інспекторів як механізм реалізації громадського контролю у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Приватне та публічне право*. 2020. №3. С. 39–43. DOI: 10.32845/2663-5666.2020.3.8.

32. Шульга Є.В., Карнаух-Голодняк О.В. Проблеми адміністративно-правового забезпечення поводження з медичними відходами в період пандемії в

Україні. *Право і суспільство*. 2020. №3. С. 120–126. DOI: 10.32842/2078-3736/2020.3-2.19.

33. Hao M., Xu S., Zhang J., Meng X. The supervision mechanism of residents' waste separation behavior: analysis using a tripartite evolutionary game model. *J Environ Public Health*. 2023. 2551973. DOI: 10.1155/2023/2551973.

34. Liu C., Hua C., Chen J.. Efficient supervision strategy for illegal dumping of construction and demolition waste: A networked game theory decision-making model. *Waste Management & Research*. 2021. №40 (6). P. 754–764. DOI: 10.1177/0734242X211032031.

35. Pascal M. Exercițarea controlului și a supravegherii de stat a gestionării deșeurilor. *The International Scientific Conference dedicated to the 30th Anniversary of the establishment of the Academy of Economic Studies of Moldova* (september 24th-25th, 2021, Chisinau). Chișinău: ASEM, 2022. №2. P. 301–306.

36. Sakawati H., Amihara A., Sulmiah S. The effectiveness of supervision on management of hazardous and toxic waste at RSUD Labuang Baji in Makassar city. *PINISI Discretion Review*. 2021ю №4 (2). P. 221–228. DOI: 10.26858/pdr.v4i2.19880.